

Nr 279.

Av herr **Forslund**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.

I proposition nr 183 ha föreslagits ändrade grunder för bl. a. stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter, folkhögskolor och kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Till lärjunge skulle enligt propositionen kunna utgå vid högre läroanstalt ett högsta stipendiebelopp av 1 040 kr. per läsår eller cirka 115 kr. per läsmånad, av vilket 500 kr. per läsår eller cirka 55 kr. per läsmånad skulle utgå som grundstipendium *utan behovsprövning* till sådan *studielämplig* lärjunge, som måste vara inackorderad å skolorten. Till elev vid folkhögskola eller yrkesskola skulle enligt propositionen efter behovsprövning kunna utgå ett högstbelopp av 90 kr. per läsmånad.

Man måste här konstatera, att icke endast stipendiernas högstbelopp äro olika utan även stipendieprinciperna vid å ena sidan de s. k. högre skolorna och å andra övriga ungdomsskolor. I vissa fall måste de föreslagna stipendiegrunderna leda till orimligheter. Så t. ex. i nedanstående fall. Två ungdomar ha sin hemvist i samma ort. En av dem är teoretiskt studiebegåvad, den andre är en praktisk begåvning. Den ene går till ett läroverk, den andre intages i en yrkesskola i samma stad. Den förre tillhör ett välbärgat hem, den andre ett mindre välbärgat tjänstemanna- eller bondehem med ett beskattningsbart belopp av 4 000 kr. Den välbärgade ynglingen får utan behovsprövning 500 kr. per år i grundstipendier, den mindre välbärgade får efter behovsprövning enligt nuvarande grunder icke något stipendium. Äro båda eleverna obemedlade, får eleven i läroverk cirka 115 kr. per månad till sin skolvistelse, under det att en elev vid handelsskola eller verkstadsskola får högst 90 kr. Det synes, som om en viss premiering av eleverna vid de teoretiska skolorna skulle eftersträvas och den hos många inrotade uppfattningen, att läroverken skulle vara »bättre» skolor, skulle få ytterligare stöd, därest riksdagen utan vidare bifölle Kungl. Maj:ts proposition. Tillströmningen av elever till läroverken är ovanligt god, under det att yrkesskolorna i flera fall icke kunna fylla alla tillgängliga platser.

1945 års riksdag hade troligtvis åsyftat, att samtliga stipendiefrågor skulle lösas efter enhetliga principer. Jag tillåter mig att citera riksdagens uttalande i skrivelse nr 351, s. 4. Där anföres bl. a.:

»att enligt riksdagens mening starka skäl tala för den principen, att stipendierna för såväl teoretiska som praktiska studier för helt obemedlade studie-

begåvade lärjungar från både landsbygden och städer eller andra tätorter avpassas så, att de i huvudsak giva full behovstäckning. Riksdagen förutsätter därför, att samtliga stipendiefrågor av nu förevarande eller liknande slag (studiehjälp åt landsbygdens ungdom och ungdom från städer och andra tätorter, stipendier till elever vid folkhögskolor och anstalter för yrkesundervisning m. m.) om möjligt redan vid nästa års riksdag komma att lösas i överensstämmelse med den av riksdagen sålunda angivna principen.»

Departementschefen gör gällande i den nu avlämnade propositionen, att det enligt hans förmenande är motiverat, att stipendierna vid folkhögskolor och yrkesskolor äro lägre än vid läroverk och liknande skolor (s. 30), bl. a. därför, att kurstiden är kortare vid de förra skolorna och arbetspremier utgå vid en del verkstadsskolor, varjämte förekomsten av elevinternat, framför allt vid folkhögskolor, gör inackorderingskostnaderna relativt låga. I viss mån är detta riktigt, men i många fall blir skolvistelsen lika dyrbar för en elev vid en yrkesskola som vid ett läroverk. Här må nämnas, att arbetspremier icke utgå vid handelsskolor, tekniska skolor och icke ens vid alla verkstadsskolor. Många elever vid yrkesskolor måste söka inackordering i privathem, och yrkesskolorna med heldagskurser ligga i större och medelstora städer, vilka i regel tillhöra dyrortsgrupp E—I, där i allmänhet ju också läroverken ligga. Arbetsåret 1942/43 tillhörde sålunda cirka 75 % av sådana yrkesskolelever skolor å E—I-ort.

Vid bedömande av behovet av stipendier åt elever vid läroverk och liknande skolor får man heller icke glömma, att duktiga lärjungar kunna skaffa sig ganska goda biförtjänster genom att ge privatlektioner åt elever i lägre klasser ävensom skaffa sig förvärsarbete under de jämförelsevis långa ferierna. Eleverna vid yrkesskolorna ha i regel icke dessa möjligheter till extra inkomster utanför skolan.

Det av överstyrelsen för yrkesutbildning beräknade högsta stipendiebeloppet, 90 kr. per arbetsmånad, angavs också i överstyrelsens utredning 1944 endast kunna räcka till täckande av en obemedlad elevs minimiutgifter, då synnerligen gynnsamma betingelser förefunnos å kursorten, och överstyrelsen framhöll, att det med nyssnämnda högstbelopp i regel icke bleve möjligt för obemedlad elev att bevista kurs, där endast privat inackordering står till buds.

Att de centrala ämbetsverken (skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, såsom ock lantbruksstyrelsen beträffande stipendierna vid lantmanna- och lanthushållsskolor) i sina anslagsberäkningar för budgetåret 1946 räknat med ett högsta stipendiebelopp av 90 kr. per arbetsmånad torde delvis ha berott därpå, att 1945 års riksdag fastställt studiehjälpen åt landsbygdens ungdom att utgå med högst 800 kr. per läsår till helt obemedlad lärjunge, vilket blir ungefär 90 kr. per läsmånad. Anslagsberäkningarna ha tydligen skett i avvaktan på den samordning av stipendiegrunderna, för vilken riksdagen år 1945 uttalat sig.

Det synes riktigast, att en sådan samordning göres med det snaraste. Departementschefen har själv uttalat, att han ämnar följa stipendiefrågan med

fortsatt uppmärksamhet, och förmodar, att han måhända får tillfälle att ett kommande budgetår återkomma till denna fråga (s. 29). I avvaktan på en samordning förefaller det vara ändamålsenligt att icke nu införa några nya stipendieprinciper beträffande stipendierna vid läroverken, utan stipendierna böra i sin helhet bli behovsprövade i enlighet med föregående års riksdagsbeslut. Det synes också vara riktigast att i avvaktan på en överarbetning av de olika stipendieförslagen ett enhetligt högstbelopp fastställs för samtliga här berörda skolor, och jag finner det skäligt, att detta högstbelopp under nästa budgetår fastställs till 100 kr. per läs- eller arbetsmånad, vilket stipendium alltså skulle utgå till obemedlad, å kursorten inackorderad elev. För annan elev bör beräknas det mindre belopp, som den stipendieprövande myndigheten kan finna skäligt, varvid må förutsättas, att så vitt möjligt enhetliga normer skola tillämpas för samtliga stipendieärenden. Därjämte bör ersättning utgå till behövande elev för nödvändiga resekostnader i samband med skol- eller kursvistelsen.

Med anledning av vad departementschefen anfört i propositionen (s. 20) angående stipendier åt lärjungar i klass 1⁴ och 1⁵—2⁵ i nuvarande läroverksorganisation, får jag anföra, att jag icke finner det rimligt eller logiskt, att »det utjämnande grundstipendiet», som ju förutsättes utgå till *studielämpliga* elever, skall utgå till elever, som äro så unga, att de egentligen tillhöra folkskolestadiet (klass 1⁵—2⁵ i läroverk motsvara ju klass 5 och 6 i folkskolan). Departementschefen anför ju själv några rader högre upp i sitt uttalande, att det torde »vara lämpligt, att återhållsamhet iakttages med stipendier åt lärjungar i realskolans begynnelseklasser med hänsyn till den osäkerhet i bedömandet av lärjungarnas förmåga att med framgång fullfölja studierna till examen, som alltid förefinnes beträffande nyintagna lärjungar». Det synes icke vara logiskt, att sådana »osäkra» lärjungar skola kunna tilldelas ett grundstipendium, för vilket föreskrivits *studielämplighet* som ett första villkor.

På grund av vad nu anförts får jag hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att under budgetåret 1946/47 stipendier åt behövande lärjungar vid högre läroanstalter, folkhögskolor, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, centrala verkstadsskolor, verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom, flygmekanikerskolan i Mölndal, sjömansskolor samt vid folkliga musikskolan i Arvika må utgå med högst 100 kr. per läs- eller arbetsmånad.

att till sådan behövande lärjunge må utgå jämväl ersättning för nödvändiga resor från och till skol- eller kursorten,

att vid stipendietilldelningen så vitt möjligt enhetliga normer skola tillämpas,

att stipendier icke böra utgå till lärjungar i sådana klasser i läroverk och liknande skolor, som motsvara folkskolans klasser 5—6.

Motioner i Första kammaren, nr 279.

att hos Kungl. Maj:t anhålla om fortsatt utredning angående möjligheten att erhålla enhetliga stipendiegrunder vid samtliga ungdomsskolor samt

att, därest ovannämnda förslag vinna riksdagens bifall, vidtaga de jämkningar i de äskade stipendieanslagen för budgetåret 1946/47, som härav kunna föranledas.

Stockholm den 21 mars 1946.

Albert Forslund.
